

tijdschrift
**PUBLIEKE
RUIMTE**

SPECIAL
**10 Jaar
de Merode**

Een decennium prinsheerlijke projecten
Van privédomein naar prinsheerlijk platteland
Beeltjens-Kwarekken, Poort Gerhagen en Poort Averbode in de kijker

Vlaanderen
is open ruimte

INHOUD

- 2 In het kort
de Merode: van privédoorn naar prinsheerlijk platteland
- 4 Aan het woord
Interview met Toon Denys, gedelegeerd bestuurder VLM
- 6 Op verkenning
Ontdek de Merode op de fiets
- 8 In de kijker
Poort Gerhagen opent de Merode voor Limburgers
- 12 In de kijker
Poort Averbode verbindt heden en verleden
- 16 In de kijker
Beeltjens-Kwarekken, wieg van de Merode
- 20 Meer info
Colofon

*Ulrik Edward Geniets †,
Abt van Averbode
29 maart 2004 bij de
ondertekening van het
Charter de Merode*

“In dit gebied zijn er vierkante meters met een fauna en flora om boeken te vullen, unieke struiken, planten en bloemen, overal elders vergeten kleine en grote dieren. Een streek met stroken van grote bevolkingsdichtheid van vogels. ... Dit gebied vraagt om een kwaliteitsvol beheer, bewaring, bewaking, bescherming. Want dit is even belangrijk als stenen monumenten. Hier zijn natuur en mens partners. We hebben roerend en onroerend erfgoed. Hier ligt vóór ons ontroerend levend erfgoed.”

INTRO

10 JAAR DE MERODE

Het prinsheerlijke platteland de Merode heeft bijzonder veel troeven: prachtige natuurgebieden, uitgestrekte bossen, imposante abdijen en kastelen, ongerepte valleien... Het gebied is nog steeds een inspiratiebron voor menig literair kunstenaar. De stilte en de rust brengen de inwoners en de vele recreanten in beroering. Op het snijpunt van de Antwerpse en de Limburgse Kempen en het Vlaams-Brabantse Hageland is het prinsheerlijk genieten. Ik ben trots om aan te kondigen dat de toekomst verzekerd is.

Het was voor Vlaanderen een genoegen om in dit prinselijke gebied te investeren. Het pilootproject plattelandsbeleid was ambitieus, zelfs prestigieus. Het geïntegreerd plan had tot doel het landschap, de natuur, de cultuur, het toerisme, de recreatie én de lokale economie van de streek een duurzame duw in de rug te geven. Het was een uitdaging die de Vlaamse Landmaatschappij in samenwerking met vele partners graag aanging.

De collega's van de VLM hebben in overleg met alle relevante betrokkenen meer dan dertien jaar hard gewerkt aan dit unieke gebied. Ze hebben dit met veel inzet en genoegen gedaan, in de goede sfeer van het enthousiaste en dynamische partnerschap dat de Merode kenmerkt. Dat stevig onderbouwde partnerschap ontstond bij het ondertekenen van het charter in 2004. De lokale en bovenlokale besturen engageerden zich samen met de toekomstige eigenaars en beheerders om de betrokken domeinen als een geheel te beheren en toegankelijk te maken voor het grote publiek. Doorheen de jaren is het partnerschap alleen maar sterker, robuuster en uitgebreider geworden. Sterker, omdat we steeds beter zijn geworden in het uitspelen van de kwaliteiten van elke partner. Robuuster, omdat dit unieke gebied steeds dieper in het bewustzijn van de gemeenschap doordringt en erin verankerd is. Uitgebreider, omdat steeds meer nieuwe leden zich achter het duurzame toekomstperspectief voor de streek scharen.

Vandaag eindigt het verhaal van het pilootproject de Merode voor Vlaanderen en nemen de provincies een nieuwe rol op in het gebied. De afgelopen vijf jaar brachten de VLM en de drie betrokken provincies alles in gereedheid voor de overdracht. De provincies staan nu klaar om het partnerschap en het plattelandsproject verder in goede banen te leiden met een nieuw de Merodeteam. Ze staan voor de uitdaging om een goede positionering en structuur uit te bouwen, om het gebied de Merode duurzaam te beheren, verder te ontwikkelen en op de kaart te zetten. Ik heb er alle vertrouwen in dat het partnerschap een stevig fundament vormt voor de verdere ontplooiing. De VLM zal zich de komende jaren als partner engageren, vooral om de landinrichtingsprojecten af te werken en het beheer ervan duurzaam over te dragen.

De overdracht van de Merode aan een nieuwe regisseur is de aanleiding om naast deze magazine-special ook een praktijkboek uit te geven, waarin we terugblikken op meer dan tien jaar plattelandsinrichting.

DE MERODE: VAN PRIVÉDOMEIN NAAR PRINSHEERLIJK PLATTELAND

Een fantastisch landschap, prachtige natuur, hoogstaand erfgoed, het prinsheerlijke platteland de Merode heeft in het dichtbebouwde Vlaanderen unieke troeven. De streek presenteert zich sinds enkele jaren nadrukkelijk als een geheel, als een merk gedragen door meerdere partners: Vlaanderen, drie provincies, negen lokale besturen, terreinbeheerders, verenigingen, ondernemers, inwoners enzovoort. Dat is een opmerkelijke evolutie voor een domein dat dertien jaar geleden nog het privébezit was van de prinselijke familie de Merode.

In 2004 kocht de Vlaamse overheid onder impuls van lokale actoren 1500 hectare bossen en landerijen van de prinselijke familie de Merode, een aaneengesloten gebied op het snijpunt van de provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant. Die aankoop maakte het mogelijk om een grote oppervlakte aan natuur en historisch landschap met bijbehorende erfgoedparels te vrijwaren. Bovendien zou het creëren van toegankelijke natuur en erfgoed extra recreanten en toeristen aantrekken en zo de lokale economie versterken. Het werd de start van een regionaal project van geïntegreerd gebiedsgericht plattelandbeleid voor de regio tussen Demer en Grote Nete.

HET CHARTER DE MERODE

De Vlaamse Landmaatschappij ontwikkelde in samenwerking met de partners een visie voor het gebied als één aaneengesloten geheel. Die visie op streekontwikkeling was de basis voor het Charter de Merode dat de partners op 29 maart 2004 ondertekenden. Daarin engageerden ze zich om het domein de Merode als één

geheel te bewaren, een gezamenlijke visie voor inrichting en beheer te ontwikkelen, die visie samen te realiseren, verschillende deelgebieden open te stellen en de aanwezige landbouw optimale ontwikkelingskansen te bieden. Ze richtten een stuurgroep op om de engagementen waar te maken. In 2005 verkocht de Vlaamse regering de bossen en de landerijen aan verschillende partners. Het Agentschap voor Natuur en Bos, de provincie Antwerpen, Kempens Landschap vzw, Natuurpunt vzw, de stad Scherpenheuvel-Zichem, de gemeenten Tessenderlo en Westerlo, en de Norbertijnenabdij van Averbode kochten ieder een deel van het domein. Op 19 juni 2006 ging het plattelandproject, als pilot voor het Vlaamse plattelandbeleid, officieel van start.

HET INTEGRAAL PLAN

De VLM verruimde in die periode haar kennis van gebiedsgerichte ontwikkeling door deelname aan het Europese Interreg-project 'Lifescape your Landscape' (2006-2008). Met het mandaat van de stuurgroep vertaalde ze die knowhow in een integraal plan voor de Merode, een lijst van projecten en acties ingedeeld in drie pijlers: 'platteland met klasse', 'innoverend en gastvrij platteland' en 'zelfbewust platteland'.

PLATTELAND MET KLASSE

Alles vertrekt bij de natuurlijke rijkdom van het gebied. Om die te vrijwaren werd de eerste pijler 'de Merode, platteland met klasse' geschreven met alle projecten die te maken hadden met het behoud en de versterking van het natuurlijk, landschapelijk, onroerend en cultureel erfgoed in het gebied. De VLM beschikt daarvoor over meerdere instrumenten, vooral natuurinrichting en landinrichting lenen zich daartoe. Er werden voorbereidende studies opgemaakt, archeologische onderzoeken gedaan, vergunningen aangevraagd en werken uitgevoerd op het vlak van natuurherstel, landschapsverbetering, padenstructuur, waterhuishouding, herstel van klein erfgoed, infrastructuur. Er werden percelen geruimd en strategische aankopen gerealiseerd. Via de Europese projecten werd aanvullend sterk ingezet op erfgoed en stilte. De partners namen zelf

ook initiatief, waardoor onder meer de Poort Averbode heel mooi is uitgebouwd.

INNOVEREND EN GASTVRIJ PLATTELAND

Het versterken van de streekidentiteit en het toegankelijk maken van het gebied genereert economische waarde. De acties en projecten met een link naar de economische ontwikkeling van de regio vormen de tweede pijler 'de Merode, innoverend en gastvrij platteland'. Via landinrichting werden meerdere onthaalzones voor bezoekers ingericht, zoals de Poort Averbode en de Poort Gerhagen. Een uitgebreid wandelnetwerk verzekert de toegankelijkheid van het gebied. Mountainbikers en ruiters kregen een eigen recreatief netwerk. Bezoekers en recreanten vragen voldoende belevingsmogelijkheden. Dankzij het Europese project Collabor8 (2008-2011) werden lokale ondernemers aangemoedigd om zich te verenigen in een netwerk en samen een kwaliteitsvol aanbod uit te werken. Onder de vleugels van de Merode vonden zij een herkenbare identiteit en verzelfstandigden ze zich in 'de Merode Ondernemers vzw'. Het aanbod van lekkere adresjes en leuke activiteiten is sindsdien alleen maar toegenomen.

ZELFBEWUST PLATTELAND

Een gebied kan pas ten volle tot ontwikkeling komen als er ook een lokaal draagvlak is. De derde pijler 'de Merode, zelfbewust platteland' versterkt de sociale cohesie in het gebied en gebruikt daarvoor vaak het aanwezige erfgoed. Het Europese project Rural Alliances (2012-2015) ondersteunde erfgoedhouders zoals heemkundige kringen en kleine musea om hun rijke verhalen over te brengen aan de bevolking, waardoor die zich bewuster wordt van de boeiende geschiedenis van de streek. Zo was er een groots musicalspektakel over de familiegeschiedenis van de Merode. In samenwerking met de lokale erfgoedverenigingen kwam er een erfgoedboek, dat op een laagdrempelige manier de geschiedenis van de streek vertelt. Ook quick wins bleken een belangrijk instrument. Het zijn kleinschalige initiatieven die inwoners en lokale verenigingen zelf bedachten en uitwerkten in afwachting van de grote inrichtingswerken. Een ander instrument

was de erfgoedevenementenoproep waarmee verschillende culturele en folkloreevenementen werden ondersteund. Met hun snel zichtbare en gedragen resultaten wakkerden de quick wins en de open oproepen het enthousiasme en de fierheid aan en vergrootten ze het draagvlak voor het ruimere project.

ZELFSTANDIG PLATTELAND

In 2011-2012 evalueerden de partners het integraal plan, de projecten en de lopende initiatieven. Er was behoefte aan het herformuleren en verdiepen van het partnerschap om het een duurzaam karakter te geven voor de komende decennia. De VLM organiseerde daarvoor doordenkdagen. Naast de leden van de stuurgroep, de projectgroep en de planbegeleidingsgroep werden ook individuele ondernemers en verenigingen bij het proces betrokken. Dat zorgde voor een vernieuwde dynamiek. Uiteindelijk resulteerden de doordenkdagen in een vernieuwd integraal plan met een verfijning van de doelstellingen van de drie pijlers. Ook de toekomst voor het gebied moest een duidelijkere plek krijgen. Die werd opgenomen in een vierde pijler, 'de Merode, zelfstandig platteland'. Die moet het gebied verankeren voor de komende generaties.

DRIE PROVINCIES ZULLEN COÖRDINEREN

In de beginjaren van het project de Merode lag de klemtoon op het uitwerken van de visie op de toegankelijkheidsplannen, de inrichtingsplannen en de streekontwikkeling. De voorbije jaren verschoof de aandacht naar het finaliseren van de inrichtingsplannen, het beheer, de toeristisch-recreatieve vermarkting en de toekomstige structuur. In 2012 werd beslist dat de VLM de coördinatietaak zou overdragen aan de provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant. ■

Deze tekst kwam tot stand op basis van een interview met de vroegere en huidige projectleiders van het plattelandproject de Merode Erik Verhaert, Olga Jongeneelen en Hoy-Ming To en met de procesbegeleider Juul Adriaens, allen actief bij de Vlaamse Landmaatschappij (VLM).

Toon Denys, Gedelegeerd bestuurder VLM

“IK BEN FIER OP WAT WE IN DE MERODE HEBBEN GEDAAN”

De Vlaamse Landmaatschappij nam gedurende ruim tien jaar de leiding van het geïntegreerd gebiedsgericht plattelandsbeleid voor de Merode. In oktober 2017 draagt ze de coördinatie over aan de provincies Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant. ‘We hebben de streekontwikkeling mee op de rails gezet, ik ben fier op de rol van katalysator die we in de Merode hebben gespeeld. Nu is het aan de provincies om dit project voort te zetten,’ zegt Toon Denys, gedelegeerd bestuurder van de VLM.

Het gebied de Merode is een zeer mooie landschappelijke entiteit die door de jaren heen goed bewaard was gebleven. De samenwerking tussen heel wat partners heeft het voorbije decennium voor een enorme dynamiek bij de bewoners, de ondernemers, de gemeenten gezorgd. ‘Ze zijn echt mede-eigenaars van het gebied geworden,’ zegt Toon Denys. ‘Een mooi bewijs daarvan was de grote openluchtmusical enkele jaren geleden waaraan honderden inwoners deelnamen. Daar zag je hoe de lokale gemeenschap de draager was geworden van een gebied als de Merode. Ik ben blij met de rol die de VLM daarin kon spelen.’

Streekontwikkeling is veel breder dan natuur- en landinrichting. Hoe kwam de coördinatie van het plattelandsproject de Merode bij de VLM te liggen?

‘In 2004 werd het plattelandsbeleid als een nieuw beleidsveld aan de VLM toegewezen. Plattelandsbeleid en plattelandsbeleidsplannen gingen natuurlijk verder dan natuur- en landinrichting, onze core-

business. We begonnen ook te werken aan de sociale cohesie in een gebied, aan de ontwikkeling van een streekidentiteit, aan een lokaal economisch weefsel. De Merode was op dat vlak ons paradepaardje, we hebben er de verschillende aspecten van streekontwikkeling in de praktijk kunnen brengen. Dat sloot heel goed aan bij onze eigenheid als organisatie die altijd wil innoveren.’

Wat heeft de Merode betekend voor de VLM?

‘Het was een zeer boeiend leertraject voor de organisatie en voor onze medewerkers. We hebben die kennis ook meegenomen naar andere projecten. Europese programma’s bijvoorbeeld zijn zeer belangrijk geweest voor de Merode. Ook in andere projecten hebben we nadien ingeschreven op Europese programma’s om andere aspecten dan zuivere natuur- of landinrichting op te nemen, zoals het thema van de sociale cohesie. Daarnaast denk ik te mogen zeggen dat we een trendsetter zijn geweest voor de provincies. Zij maakten deel uit van het projectsecretariaat van de Merode

en hadden op die manier een zeer goed zicht op het globale project en de coördinatie, op welke thema’s aan bod kwamen, op hoe een streekidentiteit wordt opgebouwd. Intussen is het plattelandsbeleid een van de kerntaken van de provincies geworden. Wij kunnen het project de Merode nu aan hen overdragen, zij kunnen de dynamiek die ontstaan is perfect voortzetten.’

Wil dat zeggen dat plattelandsbeleid geen opdracht meer is voor de VLM?

‘De provincies hebben de opdracht om de uitvoering van het plattelandsbeleid op te nemen met uitzondering van die gebieden waar de VLM op dat punt actief is. Maar voor die gebieden, zoals de Merode, is er altijd een afstemming met de provincies. En zo is er in 2012 beslist om de coördinatie van de Merode in 2017 over te dragen. De VLM blijft wel verantwoordelijk voor het plattelandsbeleid op Vlaams niveau. Dat gaat over het creëren van een Vlaams kader, over het detecteren van thema’s en knelpunten. We blijven ook actief in het

interbestuurlijk plattelandsoverleg met de provincies en de gemeenten. Maar de lokale invulling van het plattelandsbeleid door streekontwikkeling, door het werken aan een lokaal weefsel, door het inzetten op lokaal ondernemerschap is de taak van de provincies.'

Op welke manier blijft de VLM nog betrokken bij de Merode?

'We zetelen in de nieuwe raad van bestuur die door de provincies is opgericht. En we staan in voor de natuur- en landinrichtingsprojecten die in het integraal plan voor de Merode zijn opgenomen. De meeste zitten intussen in de uitvoeringsfase, eentje is nog in de planningsfase. Dat wil zeggen dat we nog zeker tot 2024 die taak van natuur- en landinrichting zullen opnemen in de Merode.'

Zal de overdracht van de coördinatie naar de provincies veel veranderen op het terrein?

'Nee, continuïteit is een centraal begrip bij de overdracht.'

De Merode is in die zin bijzonder dat er drie provincies bij betrokken zijn, Antwerpen, Limburg en Vlaams-Brabant. Wordt de afstemming tussen de provincies een grote uitdaging?

'Met de VLM als katalysator hebben de drie provincies elkaar de voorbije jaren gevonden. We hebben de Merode op de kaart gezet als een entiteit die de provinciegrenzen overschrijdt. Het gebied heeft een samenhang en een identiteit gekregen. Dat heeft de samenwerking tussen de drie provincies een duw in de rug gegeven. Ik ben ervan overtuigd dat ze de Merode samen als een gebied zullen benaderen en samen aan één verhaal zullen werken, los van de provinciegrenzen.'

De VLM laat de streekontwikkeling los. Wil dat zeggen dat er andere opdrachten voor in de plaats komen?

'De uitdagingen voor de VLM liggen niet enkel meer in openruimtegebieden zoals de Merode met veel bos, natuur en landbouw. Ze verschuiven meer en meer naar

randstedelijke gebieden waar de druk van de stad op de open ruimte groot is en naar gebieden met grote infrastructuurwerken zoals havenuitbreidingen, waterbouwwerken of nieuwe wegen. Het is onze taak om te waken over de kwaliteit van de open ruimte in de omgeving van de steden en van harde, infrastructurele ontwikkelingen. Het takenpakket van de VLM verschuift voortdurend, afhankelijk van de maatschappelijke ontwikkelingen. De Merode heeft ons veel voldoening gegeven, we hebben de streekontwikkeling mee op de rails gezet, nu is het aan de provincies om dit voort te zetten. De VLM krijgt nu ruimte voor andere vernieuwende opdrachten.' ■

OP VERKENNING

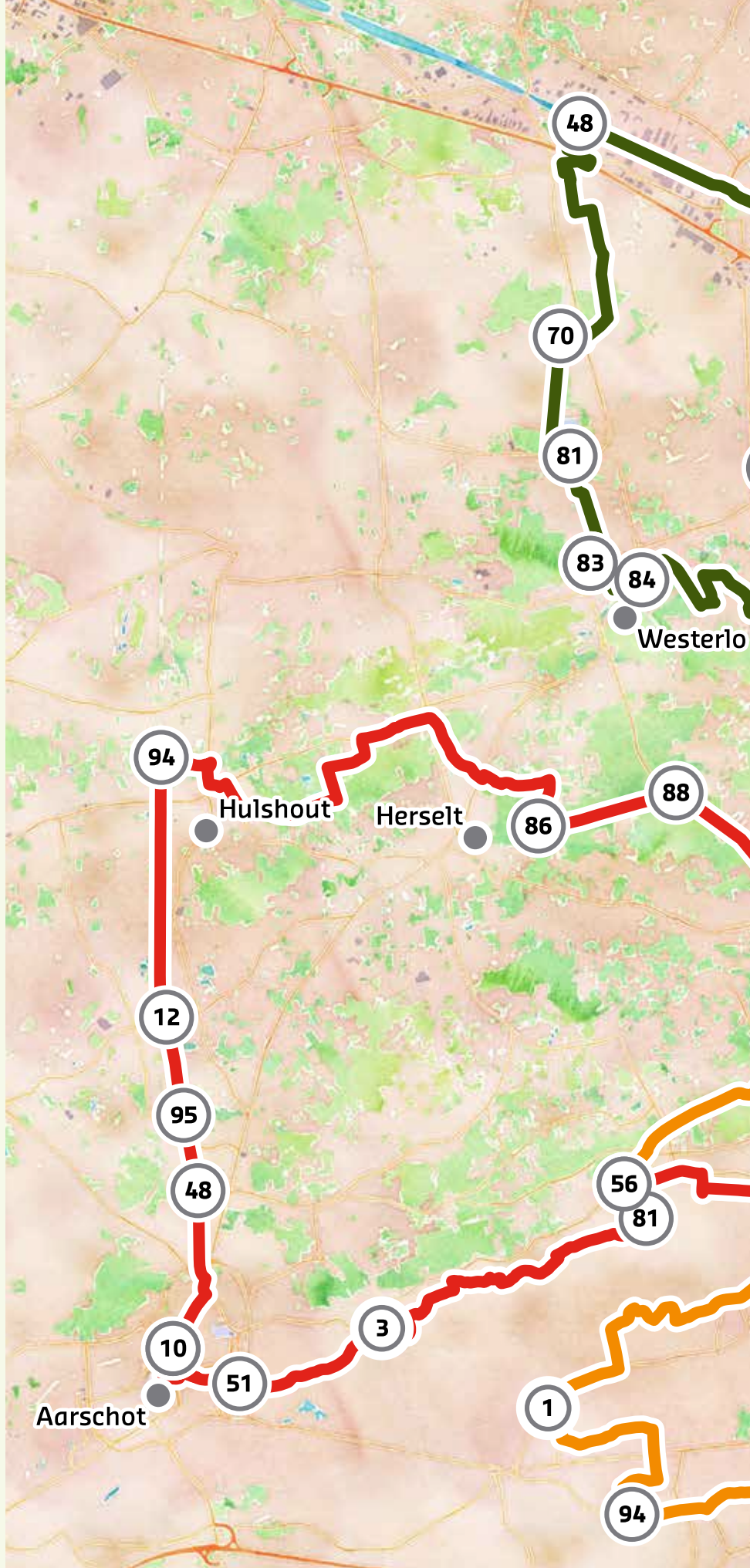
ONTDEK DE MERODE OP DE FIETS

Het uitgestrekte gebied tussen Nete en Demer laat zich niet in één oogopslag vatten. Wie de Merode bezoekt, moet keuzes maken. Te voet, te paard of met de fiets? Een startpunt in Limburg, Antwerpen of Vlaams-Brabant? Een daguitstap of een lekker lang weekend?

Als smaakmaker stellen we u graag drie fietsroutes voor, dagtochten met een eigen vertrekpunt die samen de grote diversiteit van de Merode in beeld brengen.

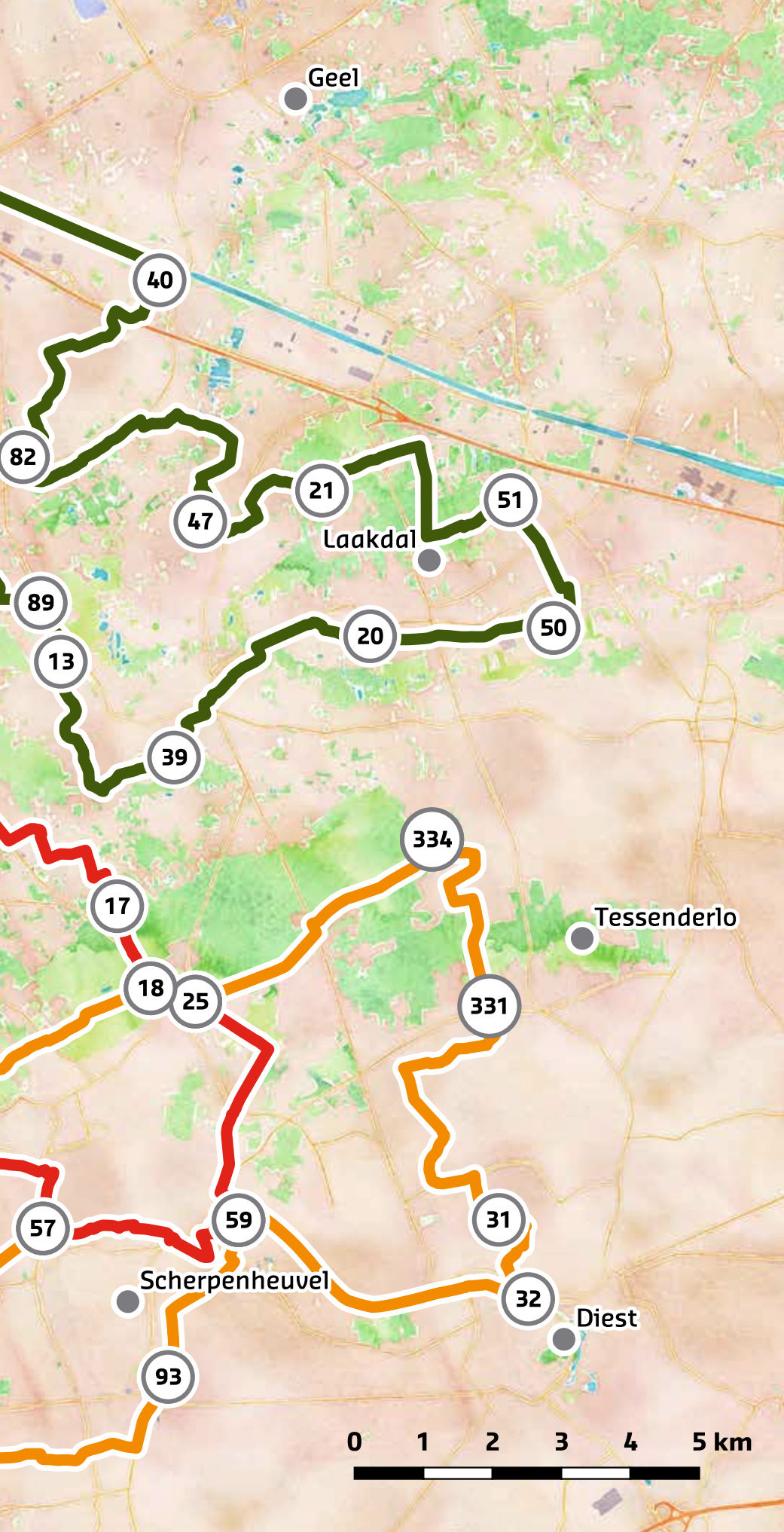
We volgen enkele knooppunten langs het fietsroutenetwerk, die naar verrassende hoekjes leiden. Onderweg kruisen we het wandel- en ruiternetwerk. De drie tochten tonen het gevarieerde instrumentarium dat de Vlaamse Landmaatschappij de voorbije tien jaar inzette om de Merode te maken tot wat het vandaag is. Ze voeren langs projecten van natuurontwikkeling en landschapsherwaardering. U komt meer te weten over de lokale dynamiek van ondernemers en erfgoedbeheerders, en snuift de sfeer van de groots opgevatte Merodehappenings. Onderweg heeft u de gelegenheid om enkele streekproducten te proeven en kennis te maken met mensen die meeschreven aan het verhaal van de Merode. Op de volgende pagina's staan we uitgebreid stil bij Poort Averbode, Poort Gerhagen en Beeltjens-Kwarekken.

Laat dit magazine een smaakmaker zijn om zelf op verkenning te gaan. Maar niets belet u om zelf een tocht samen te stellen. Zoekt u rust en stilte in bos en hei? Bent u een erfgoedfanaat? Wil u zich bezinnen in een abdij, begijnhof of basiliek? Of verkiest u een fikse tocht met de mountainbike of te paard om daarna een streekbiertje te drinken? De Merode heeft het allemaal.

▲ Kaart: vlaanderen-fietsland.be / OpenStreetMap / Stamen Design

OGHTENDWANDELING IN DE MERODE

57

WATERMOLEN TESTELT

© Marc Sliotmaekers

58

MAAGDENTOREN

32

DEMERVERLEI ZICHEM

3

HEIMOLEN LANGDORP

93

SCHERPENHEUVEL

© Alain Pardon

POORT GERHAGEN OPENT DE MERODE VOOR LIMBURGERS

Gerhagen is een toeristisch-recreatieve trekpleister in het westen van Limburg. Met zijn 940 hectare heeft het gebied heel wat mogelijkheden voor wandelaars, fietsers en ruiters. Verder zijn het Bosmuseum, de speeltuin met VVV-uitkijktoren en de horecazaken belangrijke troeven. De site van het Bosmuseum is ingericht als poort tot de Merode en zet in op het sturen en informeren van de recreanten en op belevingsactiviteiten voor het hele gezin.

De site van het Bosmuseum is sinds lang een toeristisch-recreatieve aantrekkingspool. Het museum en de omgeving kregen een ferme facelift op het vlak van onthaal, verkeer, omgevingskwaliteit en ruimtelijke samenhang. In de Poort Gerhagen is het oorspronkelijke museumgebouw bijna niet meer te herkennen. “Door de realisatie van Poort Gerhagen is een investering gebeurd die anders waarschijnlijk nooit mogelijk was geweest,” zegt coördinator Jan Verheyen (gemeente Tessenderlo). “De totale make-over van Poort Gerhagen was een unieke kans voor de toeristische ontplooiing van Tessenderlo. Ze is het resultaat van een geschakeerd samenwerkingsverband

met plaats voor dynamische dialoog, brede communicatie en ruimte voor debat.”

ONTHAAL- EN INFORMATIEPUNT

Het Bosmuseum en de Zandvlakte zijn het middelpunt van de Poort Gerhagen. De vroegere opdrachten (gegidste natuurwandelingen, natuureducatieve pakketten, permanente en tijdelijke tentoonstellingen...) werden uitgebreid met een nieuwe functie: onthaal- en informatiepunt van het project de Merode. Hiervoor trok de gemeente professionele onthaalbedienden aan die de vrijwilligers van de Werkgroep Ecologie Tessenderlo ondersteunen. Omdat het Bosmuseum te klein was om ook

nog een onthaalruimte en infobalie voor de Merode te herbergen, kwam er een nieuw gebouw tussen het huidige museum en de straat. Dit nieuwe volume is een baken voor de recreant op zoek naar informatie over Gerhagen en de Merode. Nieuwe recreatieve infrastructuur (een fluisterpad, een wandelas tussen het centrale parkeerterrein en het Bosmuseum...) en verbeterde bestaande infrastructuur (de vertrekplaats van het wandelnetwerk, de aanpassing van het rolwaggenpad, de verdere uitbouw als ontmoetingsplek voor stiltebeleving...) zorgen voor een goede link tussen Bosmuseum/infobalie en het buitengebeuren. Willy Van Wesemael (Werkgroep Ecologie Tessenderlo) is vol lof

2

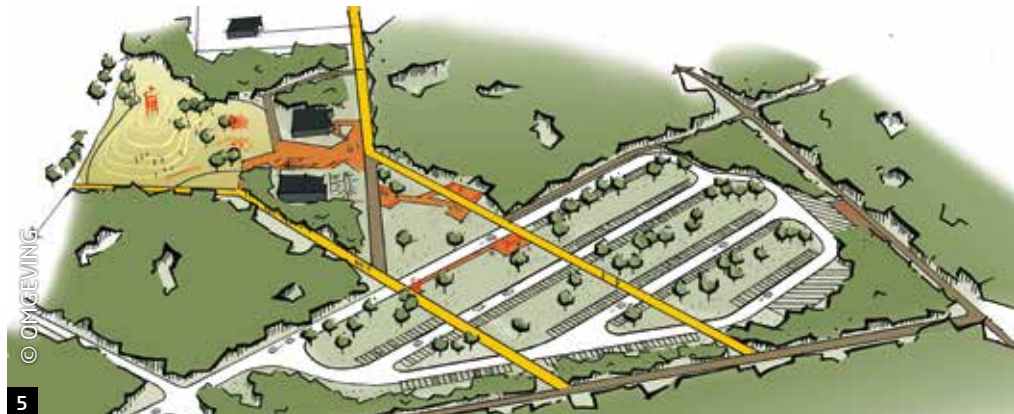

© Stefan Adelhof

3

4

© OMGEVING

5

6

7

Mietje Peeters, dienst milieu
en natuur
provincie Limburg

“De provincie Limburg investeerde jarenlang in een stiltewerking. Het project de Merode levert hieraan een zeer waardevolle bijdrage door de ontwikkeling van de stiltepoort en het fluisterpad in Gerhagen maar ook door stilte, rust en ruimte over het hele de Merodegebied uit te dragen.”

- 1 Gerhagen is het eerste gebied in Vlaanderen met het kwaliteitslabel 'stiltegebied'.
- 2 Het vernieuwde bosmuseum in de Merodestijl symboliseert de locatie Gerhagen als Limburgse toegang tot de Merode.
- 3 Koningin Mathilde geniet van de stilte in Gerhagen.
- 4 De nestkastenwand maakt deel uit van het Fluisterpad en brengt de tentoonstelling van het Bosmuseum naar buiten.
- 5 Om de verblijfsduur van recreanten in het gebied te verlengen, is de inrichting van de site aan het Bosmuseum verfraaid.
- 6 De aanleg van de speeltuin en de buitenruimte gebeurde in verschillende werven en vroeg coördinatie tussen de aannemers.
- 7 Op het Fluisterpad is een takkenwand aangelegd.

▼ Auto's blijven uit het hart van het stiltegebied.

over de vernieuwing. “De Merode is een enorme stimulans geweest voor het Bosmuseum. Doordat we deel uitmaken van de Poort Gerhagen is de bekendheid veel groter. Vorig jaar kregen we 16.000 bezoekers over de vloer. Die komen echt van overal, ook uit het buitenland: Nederlanders, Duitsers, Britten, zelfs Japanners!”

VERKEER EN PARKEREN

Om het autoverkeer te sturen en zoveel mogelijk uit het hart van de site te bannen, is de Heggebossenweg de hoofdtoegangsweg geworden. Het centrale parkeerterrein aan de Heggebossenweg is heringericht en uitgebreid. Van daar leidt een nieuwe wandelas de bezoekers naar het Bosmuseum. Langsparkeren in de Zavelberg is niet meer mogelijk en een gedeelte van de Zavelberg ter hoogte van het museum is autovrij. “Er zijn afspraken gemaakt over het stiltebeleid,” vertelt Ilse Ideler van het Regionaal Landschap Lage Kempen. “Stilteverstorende activiteiten worden geweerd maar dat betekent niet dat het helemaal stil is. Hier hoor je vooral natuurgeluiden maar evengoed spelende kinderen. Wist je dat een bezoek aan het stiltegebied op het programma van het koningspaar stond toen ze op 15 juni 2011 naar Limburg kwamen? We hadden voor Filip en Mathilde een stilteplekje ingericht met boomstammetjes waar ze vijf minuten helemaal alleen hebben gezeten. De koningin zei dat ze dit meer zou moeten doen.”

OMGEVINGSKWALITEIT EN RUIMTELIJKE SAMENHANG

De fraaiere inrichting van de site rond het museum en de vele belevingselementen (een fluisterpad, aantrekkelijke tentoonstellingen, de vernieuwde Zandvlakte met een uitgebreide speeltuin, de vervanging van de fit-o-meter door een trimparcours...) zorgen voor een verbeterde omgevingskwaliteit aan Poort Gerhagen. De inrichtingen en activiteiten zijn gericht op gezinnen en sluiten zoveel mogelijk aan bij de thema's stilte, het gebied de Merode en vogels (Bosmuseum). Voor rustpunten, ontmoetingsplekken en fietsenstallingen aan en rond het Bosmuseum is de huisstijl van de Merode gebruikt. De nieuwe wandelas en de wandelpaden tussen de horecazaken rondom de Zandvlakte verhogen de ruimtelijke samenhang op de site. Willy Van Wesemael is opgetogen over de aanpak door Natuurpunt, ANB en VLM: “De natuurinrichting van Averbode Bos en Heide heeft voor een spectaculaire toename van het aantal vogelsoorten en de plantenrijkdom gezorgd. De voorbije jaren werden niet minder dan tweehonderd verschillende soorten vogels waargenomen. In de vennen zagen we bijvoorbeeld de grote zilverreiger en wilde zwanen.” ■

8

9

SSST, HIER WOONT DE FLUISTERAAR

De Werkgroep Ecologie Tessenderlo wilde de tentoonstelling van het Bosmuseum doortrekken naar buiten, naar de bosomgeving. Zo ontstond het Fluisterpad, een natuureducatieve wandeling voor kinderen, die moeilijk kunnen zwijgen maar wel kunnen fluisteren. Ze is opgevat als een natuurbeleefroute in het stiltegebied. Aan het nieuwe onthaal van het museum kunnen ze een Fluisterschort met een boekje lenen. Daarin zitten enkele attributen die hen helpen om het wandelpad interactief te beleven. De Fluisteraar begeleidt de kinderen. Via een nestkastjeswand, een bodyscan, een diersporenpad met kinderyoga-oefeningen, de fluisterplatformen, een luisterparcours, een labyrint en zwerfkeien komen de kinderen terug aan het Bosmuseum.

Fons Verwimp,
burgemeester
Tessenderlo

“de Merode... stil genieten van een eindeloos verhaal. Gerhagen is het gezelligste bos van Vlaanderen. Het is niet enkel een poort tot de Merode maar ook een toegangspoort tot de provincie Limburg. Poort Gerhagen heeft een dubbele rol waar we als gastheer fier op zijn.”

- 8 Langs het fluisterpad kan je je neervlijen op één van de vijf fluisterplatforms.
- 9 Op de stiltewandelingen (3,5 km of 6 km) kan je tot rust komen op één van de stille elementen. Om helemaal te ‘verstillen’ kan je in het Bosmuseum een stilterugzakje lenen met mooie teksten, opdrachten en stille hulpmiddeltjes.
- 10 Ontwerpsimulatie van het Bosmuseum
- 11 Dwaalstenen wijzen de weg langsheen het Fluisterpad.

MEER INFO

LOCATIE: Zavelberg 1, Tessenderlo, Limburg

PROJECTPARTNERS: gemeente Tessenderlo, provincie Limburg, Vlaams Gewest, VLM, EU (project Rural Alliances) als financierende partners. In samenwerking met Regionaal Landschap Lage Kempen en Werkgroep Ecologie Tessenderlo vzw.

FIETSKNOOPPUNT 334

www.tessenderlo.be

POORT AVERBODE VERBINDT HEDEN EN VERLEDEN

De Poort Averbode heeft de site van de abdij en haar directe omgeving ontwikkeld tot een zone waar bezoekers in alle comfort onthaald worden. Veilig en plezierig recreëren voor iedereen staat voorop, gecombineerd met een vlotte bereikbaarheid met de fiets en met de auto. Verder is de omgevingskwaliteit versterkt door het herstel van de dreven, het verbeteren van de paden en de restauratie van de omgeving.

*Pater Marc Fierens,
Abdij der Norbertijnen
van Averbode*

“De abdij kende de afgelopen jaren een enorme toename van het aantal bezoekers. Dat heeft alles te maken met de verbetering van de wandel- en fietsinfrastructuur. Voor veel mensen is dit een laagdrempelige manier om onze abdij te leren kennen.”

NATUURGEBIED AVERBODE BOS EN HEIDE

Naast de abdij ligt het natuurgebied Averbode Bos en Heide. “Het gebied was vroeger privé domein en is nu door natuurherstel en recreatieve maatregelen voor iedereen toegankelijk geworden”, vertelt Staf Aerts van Natuurpunt. “De natuurlijke waterhuishouding is hersteld. Er was aanvankelijk behoorlijk wat weerstand tegen de ingrijpende maatregelen maar nu is er een grote appreciatie voor het natuurherstel.”

In Averbode Bos en Heide zijn verspreid picknickplaatsen ingericht, is er een vogelkijkhut geplaatst aan het herstelde Munninckxgoor en kwam er een paalkampeerplaats. Infoborden geven uitleg over specifieke erfgoedelementen in het gebied.

“De samenwerking met de grote landbouwbedrijven in het gebied was essentieel en blijft in het verhaal van de Merode vaak onderbelicht”, zegt Staf Aerts. “Doordat de VLM en Natuurpunt met de boeren hebben onderhandeld, zijn landbouwgronden omgezet naar natuurgebied. Omgekeerd is er door boskap nieuwe landbouwgrond gecreëerd. Landbouwbedrijven hebben kunnen uitbreiden. Zonder een integrale visie op de Merode was dat onmogelijk geweest. Landbouw, natuur en landschap gaan hier harmonieus samen.”

© Marc Sloopmaekers

3

Midden in het groene hart van de Merode ligt de Abdij van Averbode, omsloten door bossen, heide en velden. Voor veel mensen is een bezoek aan deze plek een traditie. Jaarlijks trekken de abdij, het klompenmuseum Den Eik en de omliggende natuur veel bezoekers. Vooral in de Abdijstraat — beter gekend als de Lekdreef — is het op een warme zomerdag aanschuiven voor een bolletje schepijs aan een democratische prijs. Aan de spiegelvijver van de abdij komen bezoekers tot rust in een oase van stilte. In het belevingscentrum Het Moment kunnen ze genieten van een ambachtelijke abdijs kaas, abdijsbier of abdijsbrood. “De samenwerking voor het project de Merode heeft ons met veel mensen in contact gebracht en heeft ons er scherper van bewust gemaakt hoe de abdij verweven is met wat er leeft in deze regio en hoe daarin voor haar een eigen rol is weggelegd,” vertelt abt Jos Wauters.

UITGEVERIJPLEIN

Het parkeerterrein aan de vroegere drukkerij kreeg een grondige facelift en is uitgebreid. Er is plaats voor 125 auto's. Het is een onthaalzone met veel groen, zitbanken, een infobord en fietsstallingen. De inrichting sluit aan bij die van het belevingscentrum van de abdij. Omdat de parking een vertrekpunt is voor veel recreanten is er een veilige, autovrije wandel- en fietsverbinding met de abdij gerealiseerd

- 1 De uitbouw en verbetering van het wandel- en fietsnetwerk zorgde voor een sterke toename van het aantal bezoekers in de Abdij van Averbode.
- 2 Natuurinrichting vormde het monotone naaldhoutbestand om tot een gevarieerd en uniek natuurgebied.
- 3 De Merode is een fietsparadijs voor jong en oud.
- 4 Het binnenplein van de abdij: vroeger een parking, nu een rustgevend plein.

Peter Meulendijks,
Het Moment

“De Merode is voor een groot stuk gegroeid en gedragen door de ondernemers en daardoor een sterk merk. Hun grote betrokkenheid en engagement om samen de hele regio te promoten, vind ik heel straf.”

© OMGEVING

langsheen de abdijsmuur. Deze verbinding werd ook doorgetrokken naar de site van hoeve Den Eik.

ABDIJPLEIN, ABDIJSTRAAT EN POORTBERGSTRAAT

Het binnenplein van de abdij is volledig heraangelegd en autovrij. De historische gevels weerkaatsen in een spiegelvijver. Ook de befaamde Lekdreef (of Abdijstraat) is verkeersvrij. Bij de herinrichting van deze oude dreef stonden het herstel en de vitaliteit van de dreefbomen centraal. Zieke en onveilige exemplaren werden vervangen en gesnoeid, verdwenen dreefbomen terug aangeplant. De locatie van de ijskarren bleef behouden, de standplaatsen werden vernieuwd met maximale vrijwaring van de dreefbomen. Op het nieuwe plein en in de dreef kwamen nieuwe zitbanken in de Merodehuisstijl. Ontwerpbureau Omgeving tekende de plannen voor de vernieuwing van de site. Luc Wallays: “Iets mogen toevoegen aan de rijke geschiedenis van de abdij geeft een

dubbel gevoel. Enerzijds ben je fier dat je mag meewerken aan een nieuw hoofdstuk in een zeer lange geschiedenis, anderzijds dwingt het je tot een verantwoordelijkheidsbesef. Passen onze ingrepen wel in de genius loci? Zullen onze interventies even tijdsloos blijken als het patrimonium van de abdij?”

VERBINDING MET POORT GERHAGEN

De Luikerdreef en de Heggenbossenweg verbinden de Abdij van Averbode met het natuurgebied Gerhagen (zie ook p. 8). Deze recreatieve en functionele verbinding is verbeterd zodat fietsers, wandelaars en ruiters er op een veiligere en aangename manier gebruik van kunnen maken. ■

© OMGEEVING

5

© Kempens Landschap

6

DEN EIK EN KLOMPENBELEVINGSPAD

Afspanning Den Eik is een brasserie en toeristisch informatiecentrum in Laakdal, in het natuurgebied Averbode Bos en Heide. Achter Den Eik ligt sinds 1988 het Klompenmuseum. Het werd opgericht als eerbetoon aan de klompenmakers die in de 19de en 20ste eeuw Laakdal en omstreken van schoeisel voorzagen. Het museum biedt een overzicht van de ambachtelijke en de mechanische klompenmakerij. In het bos achter het museum is er een klompenbelevingspad. Bezoekers kunnen er het lopen op klompen ten volle ervaren tijdens een tocht door het bos over verschillende ondergronden en avontuurlijke belevingselementen. Het Klompenbelevingspad en de renovatie van Den Eik werden in opdracht van het Kempens Landschap vzw uitgevoerd. Mia Coenen, bestuurslid van het Klompenmuseum is vol lof: “Er loopt een wandelweg van de abdij naar het Klompenmuseum waardoor we heel wat bezoekers ontvangen die anders niet tot hier zouden komen. Dankzij de VLM is het toeristische potentieel van deze streek sterk gegroeid. Dat merk je ook aan de toename van het aantal B&B’s de voorbije jaren.”

Mia Coenen,
Klompenmuseum

“Het Klompenmuseum heeft het label de Merode gekregen en daar zijn we bijzonder trots op. Wist je trouwens dat wij de oudste klompenmaker van België en wellicht van Europa hebben? Sam is 97 en geeft nog steeds demonstraties.”

7

Manu Claes,
burgemeester
Scherpenheuvel-Zichem

**“Twaalf jaar samenwerking binnen de Mero-
de heeft een vernieuwde dynamiek op gang
gebracht voor onze stad en streek. De abdij
van Averbode werd uitgebouwd tot krachtige
centrale onthaalpoort. Wij zetten het werk
verder. De komende jaren zijn Zichem en
Scherpenheuvel aan de beurt met respectie-
velijk de omgeving van de Maagdentoren en
van de basiliek.”**

- 5 De Kroningsdreef is in ere hersteld door het heraanplanten van inheemse beuk. Rust-zones geven zicht op de twee kapellen. Een monumentale trap leidt naar de Kroningskapel en de toegankelijkheid van de Kruiskapel is verbeterd.
- 6 Wie durft terug in de tijd te stappen met klompen aan de voeten?
- 7 Wandelaars en fietsers houden graag een tussenstop in hoeve Den Eik.
- 8 Het Moment biedt naast abdijproducten verschillende streekspecialiteiten uit de Merode aan.
- 9 De Poort Averbode werd feestelijk geopend met een ijsje.
- 10 Een ijsje in de Lekdreef hoort bij een bezoek aan Averbode.

8

9

10

© OMGEVING

Jan, werknemer BASF
(uit het gastenboek
van de abdij)

“Nogmaals bedankt voor het bezinnende verblijf in jullie abdij. Ik heb het gevoel overgehouden dat we zeer welkom waren en we zijn er op allerlei manieren goed verzorgd geweest. We hebben dan ook ons best gedaan aan de tafel ... En genoten van de inspirerende omgeving ...”

MEER INFO

LOCATIE: omgeving Abdij van Averbode op het grondgebied van Scherpenheuvel-Zichem, Tessenderlo en Laakdal, Vlaams-Brabant, Limburg en Antwerpen

PROJECTPARTNERS: Natuurpunt, Kempens Landschap, de abdijgemeenschap van Averbode, de gemeenten Scherpenheuvel-Zichem, Tessenderlo en Laakdal, nv De Vijvers, regionaal landschap Noord-Hageland, Agentschap voor Wegen en Verkeer, Agentschap Onroerend Erfgoed.

FIETSKNOOPPUNTEN 18 EN 25

www.abdijaverbode.be

BEELTJENS-KWAREKKEN, WIEG VAN DE MERODE

Beeltjens-Kwarekken is een bosgebied in Westerlo. Het project van landinrichting zorgde voor de opwaardering van het bos, de verbetering van recreatieve routes en de aanleg van nieuwe recreatieve voorzieningen zoals speeltuin, ontvangstzones, straatmeubilair en infoborden.

De Beeltjens en de Kwarekken sluiten nauw aan bij de woonkern van Westerlo. Ze liggen net achter het kasteel van Jeanne de Merode, tegenwoordig het gemeentehuis. In het zuiden vormt de Grote Nete de grens. “De kastelen de Merode en de abdij van Tongerlo hebben het uitzicht van onze gemeente in grote mate mee bepaald,” vertelt burgemeester Guy Van Hirtum. “Dat we de eretitel ‘Parel van de Kempen’ mogen voeren, is in grote mate daaraan te danken.

- 1 De populaire speeltuin bij jeugdherberg Boswachtershuis is vernieuwd, er kwamen ook zitbanken in de Merodehuisstijl.
- 2 In Beeltjens-Kwarekken valt heel wat te beleven voor gezinnen met kinderen.
- 3 De majestueuze drevén zijn beeldbepalend in de Kwarekken.

Guy Van Hirtum,
burgemeester
Westerlo

“Het verzilveren van de potentie van het gebied de Merode en het behouden en versterken van de samenhang worden de belangrijkste uitdagingen voor de komende jaren.”

RUIMTELIJKE ONTWIKKELING VER- STERKT SAMENHANG

Naast het luik van ruimtelijke en economische ontwikkeling betekende het project de Merode ook op maatschappelijk gebied een enorme stimulans voor de inwoners van de streek. Burgemeester Van Hirtum: “In een land met zoveel administratieve structuren en beleidsniveaus is het geloof in verbondenheid op bovenlokaal niveau niet zo vanzelfsprekend. In de Merode is die verbondenheid er wel. Het project heeft voor een groot stuk de identiteit en de uitstraling van deze regio bepaald en overstijgt de provinciegrenzen. Die uitstraling is niet enkel belangrijk voor bezoekers van buitenaf, maar ook voor onze inwoners. Om die samenhang te versterken,

organiseren we niet alleen openluchtspektakels maar ook dorpswandelingen zodat mensen de schoonheid van hun eigen streek leren waarderen. Het verzilveren van de potentie van het gebied de Merode en het behouden en versterken van de samenhang worden de belangrijkste uitdagingen voor de komende jaren.”

“Dankzij de Merode hebben we de Kempen-see bescheidenheid omgebogen naar fierheid op wat hier allemaal leeft en bruist”, beaamt Erik Van Dyck van muziekgroep Westfolk. “Het samenwerken en elkaar ondersteunen heeft veel bijgebracht. Als iedereen zich op zijn eigen eilandje blindstaart, evolueert er niets. Door samen te werken kunnen er grootse dingen ontstaan. Daar heeft de VLM zeker aan bijgedragen.”

De Beeltjens en de Kwarekken zijn als het ware de tuin van Westerlo. Toen de adellijke familie de verkoop van haar gronden aankondigde, vreesden we dat de ziel van onze gemeente te koop zou staan. Gelukkig zijn we er samen met Kempens Landschap en de andere de Merodepartners in geslaagd om het gebied aan te kopen en het verder uit te bouwen tot een aangename recreatieplek die mensen van ver buiten onze gemeente aantrekt.”

DE BEELTJENS, DREVEN IN STERVORM

In de Beeltjens ligt de klemtoon op recreatie. Vooral in het weekend genieten wandelaars en joggers er van de natuur en het landschap. Vanaf de eerste helft van de 19de eeuw werden de droogste delen van de Beeltjens omgevormd tot een naaldbos door de massale vraag naar mijnhout. De eentonige en donkere dennenbestanden zijn via inrichting en beheer geleidelijk vervangen door een natuurrijker bos van eiken en berken.

Typerend voor de Beeltjens is het stervormige patroon van de dreven, acht wegen lopen door een centraal punt. De stervorm vergemakkelijkte indertijd de ontginning van het bos en werd nu weer geaccentueerd omwille van de belangrijke historische en landschappelijke waarde. De dreven geven het gebied een parkachtig uitzicht. Op het centrale punt is een ster in kasseien aangelegd die het drevenpatroon

benadrukt. Er werden zitbanken en een schuilhut in de Merodehuisstijl geplaatst. De drukke steenweg van Westerlo naar Zoerle-Parwijs scheidt de Beeltjens van de Kwarekken. Een voetgangersbrug in de huisstijl van de Merode is een baken in het landschap en verbindt beide gebieden.

DE ZEER GEVARIËERDE KWAREKKEN

In de Kwarekken wordt maximaal ingezet op de ecologische potenties en het natuurlandschap. Het gaat er van hoog en droog - de Asberg, op de grens met de Beeltjens - naar laag en nat - de vallei van de Grote Nete. De hoger gelegen stukken zijn vergelijkbaar met de Beeltjens: door het creëren van meer ruimte voor loofbossen en open plekken worden de natuur en het landschap verrijkt. Meer naar de Grote Nete toe ligt een uitgelezen terrein voor de meer natuurgerichte laarzenwandelaar: een mozaïek van natte hooilanden, broekbossen en op enkele plaatsen populierenaanplanten.

Inrichting en beheer zorgen voor een zeer gevarieerd gebied met loofbos, naaldbos, heide, duin, ven en overgangssituaties.

SPEELTUIN BOSWACHTERSHUIS

Aan de Beeltjens ligt de jeugdherberg Boswachtershuis met een speeltuin. Die werd in het kader van het project de Merode heringericht en opgewaarderd. Eén zone

bestaat uit meer klassieke speeltuigen, de andere zone is opgebouwd met natuurlijke elementen (wilgwam, keienspiraal...) en heeft een meer avontuurlijk karakter. Er is ook een link gelegd naar het kasteel van Westerlo en het sprookjesbos in de Beeltjens. Het meubilair van de speeltuin heeft de huisstijl van de Merode. Terwijl de kinderen spelen, kunnen hun ouders in het Boswachtershuis een Flierefluiter drinken. Brouwer Tom Vissers: “Onze brouwerij is een van de lokale bedrijven die het netwerk van de Merode Ondernemers hebben opgestart. Ondernemers die gebruik maken van de voordelen van het netwerk plukken er ook de vruchten van. Ze geraken bijvoorbeeld ook bekend buiten het gebied de Merode.”

Philippe De Backer, directeur van Kempens Landschap blikt tevreden terug en kijkt vooruit naar de periode na de overdracht van de Merode aan de provincies. “Het partnerschap van de Merode heeft grote inspanningen gekost – ook op financieel vlak – maar die zijn zeker de moeite waard geweest. Na de grote werken van de voorbije tien jaar is het onderhoud en het verder openstellen van de Merode de grote uitdaging voor de komende tien jaar. Dat kan de samenwerking een nieuw elan geven. Elke partij heeft zich kunnen onderscheiden binnen de krijtlijnen van het charter. Misschien is het nu tijd voor een nieuw charter?” ■

1

- 1 In het Sprookjesbos is er ruimte voor avontuurlijk spel.
- 2 De stervorm van de dreven in de Beeltjens vergemakkelijkte de ontginning van het bos voor de mijnbouw.
- 3 Een voetgangersbrug in de Merodehuisstijl verbindt de Beeltjens met de Kwarekken.

“Dankzij twee Europese projecten heb ik ontdekt dat zoveel erfgoed van kastelen en abdijen en kerken zo dicht bij elkaar nergens anders in Europa te vinden is. Daar mogen en moeten we fier op zijn. We moeten deze geschiedenis blijven koesteren. Onze voorouders hebben zeker niet altijd met plezier onder het juk van de graven en de abten geleefd, maar wij hebben nu wel de mogelijkheid om hier met veel plezier van te genieten.”

Paul Hermans,
Streekmuseum van
de Zuiderkempen

MEER INFO

LOCATIE: Papedreef 1, Westerlo, Antwerpen

PROJECTPARTNERS: Gemeente Westerlo, Kempens Landschap vzw, Sint-Sebastiaansgilde, Agentschap voor Natuur en Bos

FIETSKNOOPPUNT 83

www.toerismewesterlo.be/natuur

COLOFON

**10 JAAR DE MERODE
EEN DECENNIUM PRINSHEERLIJKE
PROJECTEN**

Uitgave:

Vlaamse Landmaatschappij (VLM)

Gulden Vlieslaan 72

1060 Brussel

www.vlm.be

**VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ**

Vlaanderen
is open ruimte

*Peter Bellens,
Deputé*

“De sleutel voor plattelandsontwikkeling is samenwerking: tussen overheden, publieke en private partners en alle inwoners, over beleidsdomeinen heen. In de Merode wordt bewezen wat je daarmee kunt bereiken. Uiteraard gaan we op dat elan verder.”

BETROKKEN PARTNERS:

WERKTEN MEE AAN DEZE PUBLICATIE:

Juul Adriaens, Staf Aerts, Peter Bellens, Dominique Brokken, Mia Coenen, Philippe De Backer, Laurien Danckaerts, Samanta Delafaille, Toon Denys, Marc Fierens, Hilde Geskens, Tine Gielis, Els Goyvaerts, Hilde Haezebrouck, Paul Hermans, Remi Heylen, Ilse Ideler, Olga Jongeneelen, Els Laurysen, Raf Nilijs, Peter Meulendijks, Inge Moors, Eva Nys, Mietje Peeters, Hildegard Quintens, Robin Rotsaert, Kurt Sannen, Stijn Stevens, Monique Swinnen, Hoy-Ming To, Erik Van Dijk, Guy Van Hirtum, Antonie van Loon, Bart Van Moerkerke, Willy Van Wesemael, Goele Vercammen, Erik Verhaert, Jan Verheyen, Fons Verwimp, Jan Vilain, Tom Visers, Luc Wallays, Jos Wauters

REDACTIECOÖRDINATIE EN VORMGEVING:

Infopunt Publieke Ruimte (VGB vzw)
hoofredactie: Jan Vilain
www.publiekeruimte.info

EINDREDACTIE:

Bart Van Moerkerke en Infopunt Publieke Ruimte

FOTO'S EN AFBEELDINGEN

Coverfoto © VLM
Overige afbeeldingen © VLM tenzij anders aangegeven

MEER INFO:

www.demerodeonline.be

De VLM en Infopunt Publieke Ruimte zijn niet verantwoordelijk voor foutieve informatie, noch voor daaruit voortvloeiende gevolgen of schadeclaims. Bronvermelding werd zoveel als mogelijk gerespecteerd. De VLM en Infopunt Publieke Ruimte kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor inbreuken op de auteursrechten.

Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden gereproduceerd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de VLM.

V.U.: Toon Denys, Vlaamse Landmaatschappij, Gulden Vlieslaan 72, 1060 Brussel

D/2017/6375/2.

Merode Happening

Groot-Vorst | Laakdal

Zondag
26
november

tijdschrift
**PUBLIEKE
RUIMTE**

**SPECIAL
10 JAAR DE MERODE**

**EEN DECENNIUM
PRINSHEERLIJKE PROJECTEN**

www.demerodeonline.be